

ДЕТЕРМІНАНТИ ЛАНЦЮГА ПОСТАВОК ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

© Л.Я. Якимишин, С.В. Леонова, 2014

Формування ланцюгів поставок [ЛП] на ринку товарів повсякденного попиту актуалізує проблему дослідження детермінант процесів ланцюга поставок. Окрім відомих детермінант ланцюга поставок – час, простір, еластичність, ефективність, якість – для ланцюгів поставок товарів повсякденного попиту важливою детермінантою є безпечність продуктів, яку необхідно забезпечити при переробці, транспортуванні, складуванні на всіх рівнях ланцюга поставок від постачальника сировини до споживача.

Сьогодні Палата з питань стратегічного розвитку України розробила проект закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо безпечності харчових продуктів», який передбачає приведення системи безпечності харчових продуктів в Україні у відповідність із європейськими стандартами та практиками, а також створення ефективної системи державного контролю. Без прийняття цього законопроекту експорт української продукції на європейські ринки є майже неможливий. На часі розгляд питання скасування дозволів на імпорту та дозвіл на реекспорт продукції з України, а також спрощення процедури отримання дозволу на експорт для харчових продуктів тваринного походження [1].

В цьому документі запропоновано внести зміни до 13 законодавчих актів, зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу, Господарського кодексу України, Митного кодексу, законів України «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про дитяче харчування», «Про захист прав споживачів», «Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції», «Про ветеринарну медицину» тощо. Ці зміни повинні забезпечити належний рівень захисту здоров'я людей та прав споживачів.

Аналізуючи зміст визначень ланцюга поставок з точки зору доданої до продукту / послуги вартості, розширення прав і можливостей його учасників, можна виділити детермінанти процесів в ньому. У ланцюгу поставок учасники поєднані фізичним переміщенням товарів і передачею інформації щодо витрат, попиту, величини запасів тощо, тому такими актуальними будуть в цих процесах час і простір. Оскільки, ланцюги поставок це - мережа підприємств, об'єднаних для розробки нового продукту, спільного використання ресурсів, то досягнення економії масштабу, зниження витрат, підвищення конкурентоспроможності слід вважати одними із найважливіших детермінант процесів в ЛП [2].

Розрізняють горизонтальні і вертикальні ланцюги поставок. Перші являють собою мережу з виробників аналогічних або ідентичних товарів. Другі – це набір підприємств, пов'язаних відносинами "постачальник - клієнт". Слід зауважити, що ланцюг поставок не є ідентичним "вертикальній інтеграції" підприємств. Вертикальна інтеграція, як правило, пов'язана з вертикальною передачею права власності на постачальників і дистриб'юторів. До недавнього часу така стратегія вважалася бажаною, але зараз все більше компаній зосереджуються на своїй основній діяльності, тобто тій сфері діяльності, яку вони виконують найкраще, і яка дозволяє їм виділитися серед своїх конкурентів. Інші види діяльності компанії передають на аутсорсинг. Тоді рівень витрат з одного боку і ацептований рівень обслуговування клієнта це – детермінанти, які характеризують процеси в ланцюгу поставок.

Структура ланцюга поставок є переважно різноманітна, складається з учасників, якими є добувні, перероблювальні, торговельні та послугові організації і які виконують різні завдання на шляху від видобутку сировини до кінцевих споживачів, то паритетне досягнення цілей учасниками ланцюга поставок уможливорює партнерські відносини між учасниками. Під цим кутом можна вирізнити ефективність ланцюга поставок і його еластичність, тобто гнучкість системи забезпечувати отримання прибутку підприємств, які є учасниками ЛП.

Сьогодні, коли сутністю сучасного логістичного менеджменту є інтеграція та координація в логістичних системах підприємств, а основним чинником, що впливає на напрям і динаміку змін у галузі

логістики – збільшення потреб і вимог клієнта, то ключовою детермінантою процесів в ланцюгу поставок і буде саме необхідний рівень задоволення клієнта, що має безпосередній вплив на спосіб управління ланцюгом поставок. Ланцюги поставок повинні бути сформовані з врахуванням таких особливостей, як процес (предмет потоку) і структура (суб'єктна структура), що направлені на досягнення мети через чітко визначені функції і сфери співробітництва між організаціями [3]. Якщо матеріальна сфера логістичного ланцюга складається з сировини, допоміжних матеріалів і комплектуючих, які закупляються на ринку виробничим підприємством, то їх кількість прямо залежить від такої детермінанти, як попит на готову продукцію, яка виробляється.

На вибір ініціатора ЛП, його провідної ланки вплив має конфігурація ланцюга поставок, бо ним може бути будь-яке підприємство, яке видобуває сировину, переробляє і виготовляє продукцію, надає послуги із складування, транспортування або здійснює доведення продукту до кінцевого споживача. Залежно від того, чи вони виступають в ролі відправників чи одержувачів вантажопотоків та фінансової інформації, яка супроводжує цю діяльність, то їх визначальна роль у функціонуванні ланцюгів поставок є різною. Визначальний вплив на вибір підприємства-лідера мають тип зв'язків, які створені між учасниками ЛП, і характеризують відносини між учасниками. Переважно формування ЛП не здійснюється на голому місці. Підприємства співпрацюють, наприклад на договірних умовах, а бажання підвищити рівень конкурентоздатності, прибутковості, знизити витрати діяльності штовхають до оптимізації ланцюга поставок, щоб краще використовувати власні потужності і підвищити рівень задоволення кінцевих клієнтів.

І останнє, щоб ланцюг поставок функціонував ефективно, то учасники мусять застосовувати сучасні інструменти управління, тобто актуалізується використання сучасного ІТ забезпечення. Модель ланцюга поставок SCOR (*англ.*: Supply-Chain Operations Reference-Model) є інструментом для проектування та аналізу ланцюга поставок з використанням сучасного програмного забезпечення для моделювання бізнес-процесів, розроблених за допомогою моделі SCC (*англ.*: Supply-Chain Council). Область властивих функцій в еталонній моделі дуже широка, охоплює планування, постачання, виробництво, розподіл, обслуговування складування і транспортування. Складність системи SCOR посилюється тим, що вона підтримує як декілька організацій, які взаємодіють між собою, так і обслуговування відносин з клієнтами. Модель SCOR дозволяє приймати рішення через оцінювання декількох сценаріїв розвитку ланцюга поставок; використовувати стандартні компоненти SCOR з метою виявлення слабких сторін ЛП; використовувати показники, які стосуються надійності, безпечності, гнучкості та витрат ресурсів, які формуються за трьома рівнями для стратегічного, тактичного і операційного управління.

Другий інструмент, який сприяє координації діяльності організацій в ланцюгу поставок, це – CPFR (*англ.*: Collaborative Planning, Forecasting and Replenishment), призначенням якого є вивчення проблем, пов'язаних зі спільним плануванням, прогнозуванням і поповненням запасів, дозволяє здійснювати поточний контроль і запобігати виникненню ефекту "бичачого батога" в ЛП, підвищує продуктивність всього ланцюга поставок і рівень обслуговування клієнтів.

1. Мінагрополітики та Американська торговельна палата домовились спільно вирішувати проблеми бізнесу [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://1tv.com.ua/uk/specialnews/2014/03/27/33484>. 2. Економічна енциклопедія у трьох томах. Т.2. Відпов. ред. С.В.Мочерний. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – 848 с. 3. Крикавський Є.В.. Детермінування ланцюга поставок машинобудівної продукції / Є.В. Крикавський, В.А. Фалович // Матеріали X міжнар. наук.– практ. конф. "ABIA-2011".Т.4 – К.: НАУ, 2011. –С. 3-15.